

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

ROZVOJ PROSOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ DÍTĚTE
S VYUŽITÍM VÝTVARNÝCH TECHNIK V RÁMCI
PEDAGOGIKY VOLNÉHO ČASU

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová
Autor práce: Lucie Malkusová
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: 3

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

2. 3. 2010

.....
Lucie Malkusová

Děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Ireně Kovářové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji své rodině za podporu a trpělivost, dětem ve školní družině a především svému příteli za všestrannou pomoc a ochotu.

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 PROSOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI	9
2.1 KOMUNIKACE	10
2.2 TVOŘIVOST	11
2.3 EMPATIE	12
2.4 SCHOPNOST NASLOUCHAT	13
3 VÝTVARNÉ UMĚNÍ A JEHO VYJADŘOVACÍ PROSTŘEDKY	14
3.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA VČERA A DNES	14
3.2 ROZVOJ OSOBNOSTI POMOCÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY	16
4 TECHNIKY VÝTVARNÉ VÝCHOVY	17
4.1 KRESBA	17
4.2 MALBA	18
4.3 GRAFIKA	18
4.4 PROSTOROVÁ TVORBA	19
4.5 KOLÁŽ	20
4.6 MUCHLÁŽ	20
4.7 ASAMBLÁŽ	20
4.8 DEKOLÁŽ	21
5 VOLNÝ ČAS	22
6 ŠKOLNÍ DRUŽINY	24
6.1 FUNKCE ŠKOLNÍ DRUŽINY	24
6.2 DRUHY A OBSAH ČINNOSTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ	24
7 PROČ TÉMA KOUZLA ROČNÍCH OBDOBÍ	26

8 ÚVOD K PROJEKTU	27
9 PROJEKT	29
9. 1 PODMÍNKY	29
9.2 ČÁSTI PROJEKTU.....	30
9.3 JARO	30
9.1.1 <i>Co cítím, když se řekne jaro? Jak na mě jaro působí?</i>	30
9.1.2 <i>Sedmikráska na špejli</i>	31
9.1.3 <i>Na jaře se rodí zvířátka – kreslení svého vlastního koťátka</i>	33
9.2 LÉTO	34
9.2.1 <i>Motýlci</i>	34
9.2.2 <i>Naše sluníčko</i>	35
9.2.3 <i>Řeka v létě</i>	36
9.3 PODZIM	38
9.3.1 <i>Ježci</i>	38
9.3.2 <i>Skřítek Podzimníček</i>	40
9.3.3 <i>Drak</i>	41
9.4 ZIMA	43
9.4.1 <i>Sněhuláci</i>	43
9.4.2 <i>Sněhové hrátky</i>	44
10 ZÁVĚR.....	46
11 SEZNAM LITERATURY	48
12 SEZNAM PŘÍLOH	50

1 ÚVOD

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na vliv volnočasových aktivit na rozvoj empatie, komunikace nebo tvořivosti u dětí mladšího školního věku. Hlavní cíl této bakalářské práce, jež se skládá z teoretické a praktické části – projektu, je tedy podat komplexní informace o rozvoji prosociálních dovedností u dětí za pomoci výtvarných technik a následně předložit výsledky realizovaného projektu, který vznikl ve spolupráci s dětmi ve školní družině. Projekt si kladl za cíl vzbudit v dětech tvořivost, nápaditost, umožnit jim zábavné a účelné trávení volného času trávený ve školní družině. Měl také umožnit zapojení dětí do aktivit jak individuálních, tak společných. Děti si měly během jeho realizace procvičit komunikaci a práci na výtvarném díle ve skupině. Projekt jsem nazvala „Kouzla ročních období“ a jak již název napovídá, týkal se jednotlivých ročních etap, se kterými si však každý člověk spojuje něco jiného, osobního, niterného.

Toto téma jsem si vybrala, protože si myslím, že rozvíjení, procvičování a zdokonalování prosociálních dovedností je v dnešní době velmi důležité u každého z nás – nejen u dětí. Už jim je však nápomocné nejen při zlepšování komunikace, a to jak verbální, tak neverbální, empatie, porozumění nebo tvořivosti a úctě k sobě i druhým, ale také při jejich prožívání, uvědomování si celkového bytí. Zlepšování těchto dovedností je tedy důležité pro snadnější průběh lidského života – jsou to přece právě prosociální dovednosti, které z nás dělají *člověka*. Člověka, tedy tvora společenského. Jsou to dovednosti, kterým by měla být věnována celý život jedince velká pozornost. Výtvarná výchova je jedním z nejlepších způsobů, jak si tyto schopnosti osvojit a nadále prohlubovat, protože při výtvarné činnosti nám dávají ostatní podněty k zamyšlení, vyjádření svého názoru, ale také k možné spolupráci.

Teoretickou část bych ráda věnovala tomu, co vlastně prosociální dovednosti jsou, jak je dělíme a jak nás ovlivňují. Dále bych se chtěla věnovat výtvarné výchově: jejímu přínosu, možnostem využití a celkovému pohledu na tento předmět. Neopomenout zmínit také např. různé výtvarné techniky, které byly při realizovaném projektu použity.

V praktické části své bakalářské práce představím projekt určený dětem ve školní družině. Dal by se však také použít v jiných zařízeních, jako jsou například střediska volného času či jiné akce (školy v přírodě, dětské tábory, dětské dny apod.). Cílová skupina projektu byl tedy mladší školní věk. Při výběru tématu jsem vycházela z toho, že by mělo oslovit každého, a „Kouzla ročních období“ tyto požadavky v zásadě splňují. Každý tuto problematiku velmi dobře zná a může se díky tomu dle svého názoru a pocitu osobně při činnostech vyjádřit.

Hlavním cílem samotného projektu je tedy propojení různých výtvarných technik a zapojení dětí do jejich realizace. Projekt je zaměřen na téma prosociální výchova a věnuje se tvořivé výtvarné činnosti z mnoha uměleckých oblastí pomocí různých výtvarných technik, které se mnohdy prolínají a doplňují.

Mezi konkrétní cíle mé práce patří:

- 1) Podpora rozvoje prosociálních dovedností pomocí výtvarných technik a aktivit.
- 2) Umožnění poznání přírodních materiálů, barev a tvarů vhodných k použití ve výtvarné činnosti.
- 3) Umožnění prosazení a zvýraznění i hůře prospěchově hodnoceným žákům.
- 4) Dosažení schopnosti spolupracovat.
- 5) Rozvoj a podpora tvořivosti a představivosti.
- 6) Osvojení vztahů mezi lidmi a věcmi při výtvarné činnosti.
- 7) Umožnění zapojení dětské fantazie v realizovaném projektu.
- 8) Rozvoj estetického citění u dětí, se kterými budu spolupracovat.
- 9) Umožnění osvojení a zlepšení manipulační činnosti s materiály, pomůckami a barvami.
- 10) Procvičení celkové motoriky – stříhání, vybarvování, držení štětce apod.

11) Seznámení s různými materiály, pomůckami, barvami, proporcemi a předměty.

12) Naučení dětí soustředění se na výtvarnou činnost, tedy nejen práci začít, ale také výtvar dokončit.

2 PROSOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI

Tato část se zaměřuje především na to, co to vlastně prosociální vlastnosti jsou, v čem jsou nám přínosné a jak se vyznačují.

Nejdříve bych ráda definovala význam slova „prosociální“. To vychází etymologicky z latinského slova „socius“, což znamená druh či společník. Význam slova „prosociální“ úzce souvisí s pravidlem mravnosti, které zní: *Co (ne)chceš, aby dělali tobě, (ne)dělej druhým*. Prosociální chování je obvykle zaměřeno na pomoc či prospěch druhých lidí nebo skupin, a to s tím, že jedinec nemá nárok na odměnu. Toto chování tedy vyplývá zejména z některých vnitřních potřeb člověka.¹

Prosociální výchova se v České republice vyučuje především v rámci občanské výchovy. Pomocí prosociální výchovy můžeme posílit lidskou důstojnost dítěte, upevnit a posílit dobré mezilidské vztahy, naučit toleranci a schopnost vcítění se do druhých. Pomáhá nám osvojit si vstřícné, laskavé a komunikativní chování.² Obsahem prosociální výchovy je především **seznámení a osvojení si prosociálních metod a technik**. Mezi ně patří např.: upevnění postojů a mezilidských vztahů, verbální a neverbální **kommunikace**, důstojnost lidské osoby, sebepoznání, sebedůvěra, úcta a pozitivní hodnocení druhých, pochvala, **kreativita**, iniciativa, schopnost osobních a společných rozhodnutí, interpersonální a sociální **empatie**.³ Mezi další prosociální vlastnosti řadíme **tvůrčíost, schopnost naslouchat** a toleranci.

¹ *Malý úvod do teologie*. [online]. Dostupné na WWW: <www.teologie.estranky.cz/stranka/etika>. Cit. 22. 2. 2010.

² *Prosociální výchova* [online]. Hradec Králové: Universita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2007. Dostupný na WWW: <http://pdf.uhk.cz/kpp/kabinet/files/2007_03-prosocvychova.pdf>. Cit. 10. 2. 2010.

³ *Prosociální výchova* [online]. Hradec Králové: Universita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2007. Dostupný na WWW: <http://pdf.uhk.cz/kpp/kabinet/files/2007_03-prosocvychova.pdf>. Cit. 10. 2. 2010.

2.1 KOMUNIKACE

Komunikaci můžeme definovat jako přenos nejrůznějších informačních obsahů v rámci různých komunikačních systémů.⁴

Podle britské psycholožky **Nicky Hayesové** naplňují různé druhy komunikace náš každodenní život. Jako příklad uvádí Hayesová komunikaci s druhými lidmi, přijímání zpráv řečí, písmem a také pomocí mnoha dalších neverbálních komunikačních signálů. Zmiňuje také, že lidé reagují i na obecné formy sdělení, které se netýkají žádné konkrétní osoby, nýbrž mají společenský původ.⁵

„S lidmi komunikujeme mnoha způsoby, verbálně i neverbálně. Neverbální komunikace (komunikace beze slov) může sloužit mnoha společenským účelům, které M. Argyle (1972) rozděluje do čtyř skupin: napomáhající řeči, nahrazující řeč, vyjadřující postoje a vyjadřující emoce.“⁶

Neverbální signály nám významně pomáhají a doplňují naši běžnou komunikaci. Oční kontakt a gesta nám komunikaci s jinými lidmi významně usnadňují.⁷ Komunikace je proces, na němž se aktivně podílí osoba sdělující a osoba, která obsah přijímá. Role v komunikaci mohou být různé, a to podle toho, o jaký typ rozhovoru jde (dialog, monolog aj.).⁸ Formy lidské komunikace jsou: **přímá reakce** (ta signalizuje určitý význam), **gesta** (existují dvojího druhu: mimická a pantomimická; gestem může být také kývnutí hlavou, podání ruky, potlesk, úsměv, pláč atd.), **jednání** (jedná se o neverbální formu, např. vyjádření nějakého úmyslu), dále **obrazová reprezentace** či **symbolická komunikace** (i ta nemusí mít vždy jazykovou formu, může to být například předání květiny, kterým se také účastník komunikace vyjadřuje).⁹

⁴ LINAJ, E.: Výtvarná výchova, komunikace, výraz a vnitřní svět. In *Výtvarná výchova a mody její komunikace*. ŠTEFLOVÁ, T. (ed.), Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, str. 139. ISBN 80-244-0779-5.

⁵ HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Přel. I. Štěpaníková. Praha: Nakladatelství Portál, 1998, str. 29. Přel. z: *Principles of Social Psychology*. ISBN 80-7178-198-3.

⁶ HAYESOVÁ, 1998: 29.

⁷ HAYESOVÁ, 1998: 47.

⁸ HLADÍK, J. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. Praha: Fragment, 2007, str. 22. ISBN 80-253-0190-7.

⁹ HLADÍK, 2007: tamtéž.

2.2 TVOŘIVOST

Tvořivost je velmi obsáhlý pojem, který prakticky nelze definovat jedním slovem či větou. Patří však mezi důležité schopnosti, které jsou dnes zařazeny v koncepcích výchovy a vzdělání mladé generace, jež zdůrazňují nutnost všestranného rozvoje tvořivých schopností. Tvořivost je uváděna jako přirozená lidská schopnost a potřeba se tvořivě projevovat.¹⁰

Dalo by se říci, že vlastně každá dobře a poctivě vykonaná práce je vlastně prací tvořivou. Přináší lidem něco užitečného a nutného, co naplňuje jejich potřeby a tužby. **Dušan Šindelář** ve své *Tvořivé estetice* však zdůrazňuje poctivost a kvalitu práce, protože opak toho nepřináší nic prospěšného už tím, že záměr či způsob provedení nebyly myšleny pro blaho člověka, ale jako klam či dokonce podvod. Každá dobře a poctivě vykonávaná práce přináší však i užitek tomu, kdo ji takto provádí, a dává takovému pracovníkovi především morální prospěch. Šindelář dále uvádí, že se u takového člověka dostavuje pocit naplněného života a, aniž si toho byl dotýčný vždy vědom, pocit štěstí, uspokojení a završení svého bytostného poslání – tvořit.¹¹

Za jeden z nejhlavnějších rysů tvořivosti je dnes pokládána určitá nespokojenost, vnitřní nutkání a potřeba něco měnit, schopnost experimentovat při řešení problémů, nekonvenčnost a originalita v přístupu při řešení problémů.¹²

Jaroslav Hlavsa vycházel při zkoumání tvořivosti z teorie tvorby. Rozlišoval **kreativitu** (vnější projevy podmíněné) a **kreativizaci** (hybná podstata kreativity, tzn. vzájemný děj mezi vnitřními a vnějšími činiteli).¹³ Kreativitu pak Jaroslav Hlavsa definoval jako „*pokrok v subjekt-objektivních vztazích, při kterém novým způsobem, spolu s formováním vědomí vzniká nový (nebo alespoň stejně hodnotný) produkt a ten zpětně formuje vlastní subjekt.*“¹⁴

Pro tvořivé procesy je typická zejména **představivost, fantazie, hravost a týmová práce**. Je důležité směřovat tvořivost správným směrem, pěstovat ji,

¹⁰ HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P.: *Didaktika výtvarné výchovy* 1. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství 1986, str. 50. ISBN 80-70-66-368-5.

¹¹ ŠINDELÁŘ, D.: *Tvořivá estetika*. Praha: Melatrich 1982, str. 5. ISBN 32-036-82

¹² HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P., 1986: 51.

¹³ HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P., 1986: tamtéž.

¹⁴ HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P., 1986: tamtéž.

rozvíjet, osvojovat a neustále objevovat její nové možnosti. Osobně se domnívám, že by měla být tato lidská schopnost zohledňována již v dětství a měli bychom se snažit zařadit ji co nejvíce mezi každodenní činnosti, neboť je zjevné, že se člověk právě díky tvořivosti může odpoutat od všedních problémů a stereotypu. Může mu pomoci při správném řešení problémů, nebo jen při vhodném rozhodování se v různých situacích.

Irena Kovářová v publikaci *Výtvarné hrátky pro nejmenší děti* zmiňuje, že tvořivost neexistuje nikdy sama o sobě, tedy že se nejedná o jev izolovaný. Ve výtvarné oblasti s sebou podle Kovářové nese rozvoj obratnosti, pozorování, koncentrace, logiky, motorické zručnosti, schopnost rozeznávání barev, vědomí časové posloupnosti, schopnost rozeznávání tvarů, empatie, citlivost, rozvoj řeči a mnoho dalších schopností. Autorka dále zmiňuje, že tvořivá osobnost je silná, nenechá se manipulovat a současně není lhostejná ke svému okolí a zastává názor, že umožníme-li dítěti, aby rozvíjelo svou tvořivost, obohacujeme tím nejen jeho, ale současně i sami sebe.¹⁵

2.3 EMPATIE

Nejdůležitější silou v procesu empatie je schopnost umět se vcítit jeden do druhého.¹⁶ Světoznámá terapeutka **Jirina Prekopová** neoznačuje ve své publikaci *Empatie vcítění v každodenním životě* coby nástroj duše slovo, ale tělo; o hloubce cítění poté rozhoduje „slovo učiněné tělem“. O empatii se Prekopová dále vyjadřuje takto: „Čím pevnější objetí, tím hlouběji se ponoříme do vlastního cítění, i do cítění druhého. Aby se ten druhý mohl do mě vcítit, musím mu svůj cit ukázat. Abych se mohl vcítit já do druhého, musí mi vyjevit své city.“¹⁷

Je třeba si uvědomit, že se schopností vcítění se se setkáváme již dávno předtím, než dítě nastupuje do školy či dokonce sedí na přednášce na universitě. Vcítění se v našem životě objevuje již v nejranějším dětském věku, a to u nenarozeného dítěte v těle matky. Již zde je v tělesném sepětí s matkou a již

¹⁵ KOVÁŘOVÁ, I. *Výtvarné hrátky pro nejmenší děti*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna 2004. str. 4. ISBN 80-86074-24-2.

¹⁶ PREKOP, J.: *Empatie vcítění v každodenním životě*. Přel. D. Vrbová. Praha: Grada Publishing, a.s. 2004, str. 13. Přel. z: *Einführung oder Die Intelligenz des Herzens*. ISBN 80-247-0672-5.

¹⁷ PREKOP, 2004: tamtéž.

tady vzniká počátek soucitu, který je základem pro vcítění se a lidskou blízkost. Ač v matčině lůně dítě nemluví, ale je schopno smyslově vnímat.¹⁸

Jedním z předpokladů pro schopnost vcítění je také skutečné uvědomění svých vlastních pocitů. Schopnosti naučit se opravdově vyjadřovat své pocity je důležitá především pro to, aby měli ostatní možnost se do nás vcítit a pochopit nás.¹⁹ Je nezbytně nutné umožnit ostatním lidem, aby tuto možnost dostali. Nic ale není jednostranné – snažit se vcítit do druhých musíme především my sami. Je také důležité nenechat se zmást prvním znakem, například smíchem, protože ne vždy je ten, kdo se směje, opravdu šťastný. Může se naopak stát, že právě smíchem zakrývá svůj hluboký zármutek, nebo nedobrý úmysl. Proto je dobré pozorovat více znaků, jako jsou například tón hlasu nebo již zmiňovaná gesta.²⁰

2.4 SCHOPNOST NASLOUCHAT

Pojmu empatie je také velice blízký pojem naslouchání. **Jan Křivohlavý** rozlišuje tři základní formy naslouchání: naslouchání ušima – tedy slyšení, naslouchání očima – tedy vidění a naslouchání srdcem – tedy cítění. Musíme si tedy uvědomit, že vše, co slyšíme, nemá jen jediný význam, ale naopak může v sobě skrývat mnoho různých významů.²¹

¹⁸ PREKOP, 2004: 112.

¹⁹ PREKOP, 2004: 125.

²⁰ PREKOP, 2004: 126.

²¹ KŘIVOHLAVÝ, J.: *Povídej-naslouchám*. Praha: Návrat 1993, str. 23. ISBN 80-85495-18-X.

3 VÝTVARNÉ UMĚNÍ A JEHO VYJADŘOVACÍ PROSTŘEDKY

Umění jako takové plní v lidském životě důležité funkce. Jedním z jeho hlavních přínosů je napomáhání člověku k lepšímu poznávání, spoluprožívání. Výtvarné umění má také zásadní vliv na formování lidských citů.²² Výtvarné umění je zdrojem, z kterého výtvarná výchova trvale čerpá. Obdivujeme jeho estetické kvality, vnímáme jeho výtvarný jazyk a intuitivně se snažíme porozumět poselství, které přináší. I přesto že objevujeme jeho sílu výrazu i prostor, který pro nás osvětluje, není vždy jednoduché soudobému výtvarnému umění porozumět. Po čase nás však oslovuje a my jsme schopni s ním komunikovat – pozorujeme, že se jeho vyjadřovacím prostředkům přibližujeme, že se stávají součástí našeho výtvarného myšlení.²³ Lidé, kteří do svého života častěji zařazují uměleckou činnost a umělecký zájem, dosahují snadněji osobního uspokojení, vnitřního obohacení a kultivují si vztahy k lidem.²⁴

3.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA VČERA A DNES

Výtvarná výchova patří k všeobecně vzdělávacím předmětům. Podílí se z velké části na utváření osobnosti a přispívá k celkovému harmonickému rozvoji člověka. Svou povahou ji řadíme do výchovy estetické. Prohlubováním estetického cítění vytváří v lidech pozitivní vztah ke kulturním hodnotám, úctě a morálnímu vztahu s okolím. Výtvarné práce rozvíjejí tvořivé schopnosti, a tím dochází k ovlivnění celkové psychiky žáků.²⁵ Při výtvarné činnosti ve škole se žáci při osvojování široké škály projevů výtvarného umění a výtvarně-estetické složky životního prostředí nejen seznamují se specifickou řečí výtvarného umění, ale osvojují si také výtvarné umění jako univerzální formu mezilidské

²² ČÁP, J. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1990, str. 223. ISBN 8004229670.

²³ ROESELVÁ, V. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah 1996, str. 11. ISBN 809022671X.

²⁴ ČÁP, 1990: 223.

²⁵ HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P., 1986: 3.

komunikace, prohlubují schopnost hlouběji vnímat společenské, přírodní i estetické hodnoty.²⁶

Současná představa o smyslu výtvarné výchovy se vyvinula během osmdesátých let z kritického nedostatku estetického působení školy. Učitelé cítili potřebu pootevřít dětem prostor k jinému uvažování, které by odkrylo závažné hodnoty a vztahy. Zrodilo se tak pojetí, které rozvíjelo individuální vztahy k životu, lidem a přírodě prostřednictvím výtvarného projevu.²⁷ **Dnešní pojetí výtvarné výchovy** je také spojeno s mnoha významnými pedagogickými osobnostmi. Díky tomu existuje několik odlišných koncepčních proudů výtvarného vzdělávání. Všechny proudy se snaží vycházet **z respektu k osobnosti dítěte a k jeho prožívání světa**. To umožňuje dětem svobodné vyjádření. Právě pro děti je velmi důležitý pocit svobody, který je pak lépe motivuje k aktivní účasti a spolupráci.²⁸

Výtvarný projev může být považován se svými výrazovými možnostmi a vlastnostmi za základ neverbální komunikace. Z výtvarné výpovědi se nám může poodkrýt dětské prožívání, do něhož jsme díky této komunikaci také zahrnutí. Spoluprožíváme její obsah, účinky zvoleného materiálu, barevnou hodnotu nebo tvárnost. Užité výtvarné prostředky nám mohou tlumočit niterní obsah dětské práce.²⁹

Výtvarná výchova je propojena s mnoha vědeckými disciplínami, jako je například pedagogika nebo psychologie. Ty jsou bezprostředně spjaty s životem každého z nás. Nelze se však nezmínit o sociálním prostoru a výtvarné výchově a o jejich vzájemném vztahu a působení. Každá výtvarná činnost bezpochyby patří do sociálního prostoru. Sociální prostor je obecně definován jako „*něco, s čím a kým se jedinec setkává ve svém nejbližším okolí*“.³⁰ Sociální prostor má velice rozmanitou podobu a každý jedinec ho vnímá jinak. Jde o velice komplexní

²⁶ HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P., 1986: tamtéž.

²⁷ ROESELVÁ, 1996: 13.

²⁸ ROESELVÁ, 1996: tamtéž.

²⁹ ROESELVÁ, 1996: 14.

³⁰ PAVLÍČEK, T.: Výtvarná výchova ve vztahu k sociálnímu prostoru (a naopak). In *Výtvarná výchova a mody její komunikace*. ŠTEFLOVÁ, T. (ed.), Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, str. 101. ISBN 80-244-0779-5.

a proměnlivý soubor jevů, které na člověka působí a ovlivňují. Na druhou stranu i člověk má možnost je zpětně ovlivňovat. Jan Patočka je označuje jako „neuvědomělé vytváření představy o světě“.³¹

3.2 ROZVOJ OSOBNOSTI POMOCÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Výtvarný projev můžeme také chápat jako cestu nebo prostředek sebepoznání či jako hru, která nám umožňuje nové pohledy na svět, dobrodružství a objevování nových cest.³² Přínosy výtvarné výchovy jsou nepochybně mnohostranné, mezi hlavní však patří především procvičení a osvojení gramotnosti, tedy schopnosti umět číst z obrázků, rozumět a vidět informace, které jsou ve výtvarném díle skryty. Dále nemůžeme opomenout osobitý a duchovní rozvoj člověka, jeho vnitřního světa a celkového prožívání a také nalezení své jedinečnosti a výjimečnosti. Dítě se díky výtvarné činnosti naučí používat fantazii, naučí se neverbálně vyjadřovat to, co samo cítí. Ve výtvarné výchově nacházíme relaxační činnost, ale také vzdělávací obsah. Proto je tento předmět řazen mezi předměty patřící k základnímu vzdělání. Jak jsem již naznačila, výtvarná výchova rozvíjí navíc schopnost vyjádření, komunikace, emocionality a celkový mentální vývoj. Pomocí výtvarné výchovy se dětem otevírají možnosti jiného poznání, prostor pro jejich svobodné vyjádření, mají možnost uplatnění svých znalostí a dovedností. Dítě si může vytvářet své osobité postoje. Rozvíjí si tak schopnost uvažování, rozhodování, hodnocení. Nespornou výhodou je, že si dítě při výtvarné činnosti osvojuje chápání vztahů mezi lidmi, tak mezi věcmi, materiálem, pomůckami a přírodou.

³¹ PAVLÍČEK, T.: Výtvarná výchova ve vztahu k sociálnímu prostoru (a naopak). In: *Výtvarná výchova a mody její komunikace*. ŠTEFLOVÁ, T. (ed.), Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, str. tamtéž. ISBN 80-244-0779-5.

³² KOVÁŘOVÁ, 2004: 6.

4 TECHNIKY VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Výtvarné techniky jsou součástí výtvarné výchovy. Jejich osvojení však není tak snadné, jak by se mohlo mnohým zdát. Osvojit si výtvarnou techniku neznamena jen vzít štětec a správně namíchat a používat barvy. Jde především o to, aby se člověk sžil s používanými nástroji a materiálem. Jednotlivé materiály bychom měli umět intuitivně používat a měli bychom se naučit, čemu pomáhají různé stopy nástroje. Jestliže umí žák vědomě používat technologické a výrazové vlastnosti výtvarných technik, můžeme říci, že jde o skutečné osvojení.³³

Dnes nám výtvarná výchova předkládá široké množství výtvarných technik, které se dají vzájemně kombinovat a pomocí nichž lze výtvarnou činnost vykonávat. Mezi ty nejpoužívanější a nejznámější patří **kresba, malba, grafika, modelování, koláž, muchláž, asambláž, dekoláž, akční tendence** (střídání nástrojů, materiálů, modelovacích hmot aj.) a **prostorové práce**.

4.1 KRESBA

Jde o nejpoužívanější a nejpřirozenější výtvarnou činnost. Pomocí kresby můžeme vyjádřit své myšlenky, pocity, ale také zkušenosti či prožitky. Pomocí kresby můžeme také ilustrovat své představy. S kresbou se setkáváme již u dětí v raném věku.

Dítě vnímá tužku či pastelku jako zajímavou a zábavnou hračku, pomocí níž může vytvářet různé barevné linie a stopy. Zajímá ho vznik těchto stop. Od této hry pak dítě postupně přechází v uvědomělý kreslířský projev.³⁴

Věra Roeselová v *Technikách ve výtvarné výchově* zmiňuje, že v dětském výtvarném projevu se kresba objevuje ve třech podobách. **Kresba z představy** směřuje podle autorky k nalezení vlastního místa ve světě přírody, lidí a vztahů – k výtvarné výpovědi. **Kresba** motivovaná **pozorováním skutečnosti** odkrývá různé podoby světa a spojuje jejich záznam s dalšími výtvarnými otázkami. **Kresba návrhová** umožňuje podle Roeselové pohotový význam nápadu, rozvíjení jeho výtvarných nebo funkčních variací a přechod od představy k její

³³ ROESELOVÁ, 1996: 18.

³⁴ ROESELOVÁ, 1996: 24.

realizaci v materiálu.³⁵ Díky různým pohledům, postojům a technikám můžeme pak v dílech pozorovat různé finální výsledky.

4.2 MALBA

U dětí předškolního věku je malba výrazem intuitivního ztvárnění emocí, vztahů, prožitků a skutečností jejich vnímaného světa. Percepce, užívání a uplatňování řeči barev se stává pro děti určitou neverbální komunikací, pomocí níž se oslovují a vzájemně jeden druhému naslouchají. V malířském projevu hraje podle Věry Roeselové velkou roli typologická orientace žáka, která předurčuje vztah dítěte k barvám.³⁶

Malba se u dětí objevuje stejně jako kresba v několika podobách. **Malba z představy** spojuje výraz a obsah výtvarného vyjádření, **malba motivovaná skutečností** navazuje na předchozí podobu, ale navíc do ní vkládá určitý výtvarný přínos. Malba návrhová nám oproti tomu umožňuje hledat a objevovat barevné způsoby návrhů, určených pro realizaci v materiálu.³⁷

4.3 GRAFIKA

Grafika vnáší do výtvarné výchovy opak barevným technikám a činnostem. Věra Roeselová ji definuje jako „*redukcí skutečnosti do řeči grafických technik i jejich relativní složitost vyžaduje vedle citového či výtvarného přístupu i přístup rozumový*“. Žáky podle ní grafika obohacuje o jiný způsob vyjadřování, jehož základem je výtvarné myšlení.³⁸ Je to vhodná a přitažlivá technika hlavně pro starší děti. Hlavní přínos grafiky ve výtvarné výchově je především v její reprodukci. Různé výtvarné práce se díky grafické technice mohou snadno množit, a tím se dostat k většímu počtu lidí. Většinou jde o tisk barevný, nebo černobílý. Černobílý tisk je nejjednodušší, nejrychlejší a nejlevnější.

³⁵ ROESELOVÁ, 1996: 24.

³⁶ ROESELOVÁ, 1996: 62.

³⁷ ROESELOVÁ, 1996: 63.

³⁸ ROESELOVÁ, 1996: 94.

4.4 PROSTOROVÁ TVORBA

Jedná se v podstatě o reakci prvních dojmů dítěte na své okolí. Jde především o uchopování, tisknutí a zvedání předmětů. Zjišťování jejich povrchů a kvality – zda jde o pevnost, chlad či teplo, hladkost či jemnost, těžkost či lehkost, to vše je dítěti vlastní. Pro dnešní dobu je typická orientace na vizuální podněty okolního světa plného barev a tvarů. Díky tomu je však potlačováno vnímání hmatových podnětů z okolí. Ve velké míře se hmatovými podněty pouze ujišťujeme, zda nám nehrozí nebezpečí ve formě chladu, popálení či jiné možnosti úrazu. Přestože hmatové vjemy potlačujeme, jejich vnímání nám zůstává trvale zachováno. Nejlépe můžeme vnímat povrch, materiál a kvalitu předmětů, zavřeme-li oči a daného předmětu se jen dotýkáme. Schopnost tohoto vnímání dosahujeme především díky citlivosti dlaní a prstů. Ve chvíli, kdy žák začne předmět vědomě tvarovat, můžeme hovořit o záměrném plastickém projevu.³⁹

V prostorové tvorbě je samozřejmě velmi důležité prostorové cítění. S touto vlastností se rodí každý člověk, avšak v průběhu života dochází k různým stupňům osvojování a zdokonalování.

Samotné prostorové cítění navazuje na poněkud jinou věc – na bezděčné a později soustředěné vnímání prostředí, v kterém žijeme, prostoru, který je nám vymezen, nebo který si sami vymezujeme. Prostor, v němž hledáme naše místo i místo věcí kolem nás. Pozorujeme proměny předmětů, které se pohybují, či otáčejí, nebo vůči kterým měníme stanoviště. K fyzickému vnímání a prožívání prostoru nás nejbližší přivádějí výtvarné akce, tak jako nám vnímání povrchů a objemů přibližují hmatové zážitky. Této problematice se také věnovala již zmiňovaná **Věra Roeselová**.⁴⁰

U prostorové tvorby je velmi důležitá představivost a manuální zručnost dítěte. Je zde využívána technika modelování a tvarování. Modelovat a tvarovat můžeme pomocí různých materiálů, jako jsou například různé druhy hlíny, těsta či jakákoliv jiná tvárná hmota.

³⁹ ROESELVÁ, 1996: 146.

⁴⁰ ROESELVÁ, 1996: tamtéž.

Podle Věry Roeselové je přínos modelování a prostorového vyjádření nedocenitelný. Pomáhá kultivovat vztah k povrchu, k objemu, k prostoru a k materiálu. Umožňuje rozvoj schopnosti hmatového prožitku a přináší dětem nespočet nových podnětů. Zvláště v době puberty podporuje zájem o výtvarné vyjadřování, kdy vyvažuje poněkud stagnující kreslířské a malířské aktivity.⁴¹ Modelování a tvarování nám dává možnost velmi jednoduše trénovat a zlepšovat jemnou motoriku dětí.

4.5 KOLÁŽ

Tato výtvarná technika dává velký prostor k osobnímu tvořivému projevu. Vzniká na základě nalepování různých útržku nebo kousků různých druhů papírů, novin či tapet na plochu. Pomocí nalepování na sebe, přes sebe či vedle sebe vznikne výtvarné dílo.

4.6 MUCHLÁŽ

Tato výtvarná technika je velmi podobná koláži. Je založena na prvotním zmačkání papíru do kuliček, které se pak lepí stejně jako koláž buď po celé ploše, nebo jen zakrytím některých částí. Variantou tohoto způsobu muchláže je vytvoření jakési zmačkané kuličky z novin, či jiného materiálu, která se pak opět mírně narovná a zvýrazňují se vzniklé linie a přehyby. Ty se mohou se vybarvovat či zvýrazňovat různými barvami.

4.7 ASAMBLÁŽ

Je podobná koláži, avšak pracuje také s prostorovými prvky a se samotnými předměty.⁴² Jedná se v zásadě o trojrozměrné výtvarné dílo (reliéf nebo objekt) sestavené z nejrůznějších předmětů a materiálů, ve kterém původní prvky dostávají nový význam. Může být kombinován s malbou.⁴³

⁴¹ ROESELLOVÁ, 1996: 148.

⁴² FULKOVÁ, M. – NOVOTNÁ, M. – SLAVÍK, J.: *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Nakladatelství Fortuna 1997, str. 104. ISBN 80-7168-382-5.

⁴³ FULKOVÁ, M. – NOVOTNÁ, M. – SLAVÍK, J., 1997: 107.

4.8 DEKOLÁŽ

Dekoláž je výtvarná technika, při níž se nalepí několik vrstev plakátů na připravenou plochu na sebe. Cílem je přitom odkrytí spodních vrstev. Místo plakátů můžeme také využít nashromážděné staré noviny a reklamní letáky.⁴⁴

Nelze nezmínit, že tuto výjimečnou techniku objevil **Mimmo Rotella**, italský malíř, který nejdříve tvořil obrazy se zakomponovanými kousky natrhaných novinových papírů. Později Rotellu upoutaly na ulicích plakátové plochy, které vznikaly nalepením několika plakátů přes sebe. Některé z nich byly navíc potrhány. Na základě tohoto podnětu malíř začal tvořit plakátové podklady. Rukama v podkladu protrhával různě hluboké a různě veliké plochy, podobně jako to viděl venku v ulicích na plakátových plochách. Výtvarná technika, kterou používal, dostala jméno, které se pro ni používá dodnes – dekoláž. Autor chtěl prostřednictvím této techniky reagovat na atmosféru velkoměstské banality.⁴⁵

⁴⁴ *Metodický portál RVP* [online]. Dostupné na WWW:
<<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/249/VYTVARNE-TECHNIKY-POP-ARTU.html>>. Cit. 2. 3. 2010.

⁴⁵ *Metodický portál RVP* [online]. Dostupné na WWW:
<<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/249/VYTVARNE-TECHNIKY-POP-ARTU.html>>. Cit. 2. 3. 2010.

5 VOLNÝ ČAS

O definici pojmu volný čas se zajímá a zaobírá se jí mnoho autorů. Dle knihy *Pedagogika volného času* můžeme volný čas definovat jako „*opak nutné práce či povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat*“. Je důležité, že tyto činnosti děláme rádi a dobrovolně a přinášejí nám určitý pocit uspokojení a uvolnění. Do volného času je zahrnován **odpočinek, relaxace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání** nebo **dobrovolná společensky prospěšná činnost**. Do volného času u dětí a mládeže naopak nemůžeme zařadit čas vyučování a činnost s ním související. Dále sem nezařazujeme základní péči o zevnějšek a osobní záležitosti, povinnosti spojené s chodem domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání. Nemůžeme za volný čas považovat ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka, jako je například jídlo, spánek, hygiena či zdravotní péče.⁴⁶

Charta výchovy pro volný čas uvádí, že volný čas je „*specifická oblast lidského života, která člověku přináší zvláštní prospěch*“. Tou může být například radost ze svobody, prostor pro tvořivost, uspokojení nebo pocit štěstí. Volný čas poskytuje širokou škálu možností sebevyjádření a činnosti, které zahrnují prvky tělesné, duševní, sociální, umělecké i duchovní. Volný čas představuje zdroj osobnostního, společenského a ekonomického rozvoje a přispívá tím ke kvalitě života. Na kvalitu volného času mají vliv různé faktory (např. ekonomické, politické, sociální a kulturní) a také stav životního prostředí.⁴⁷

Volný čas je dále **jedním ze základních lidských práv**. Člověku nesmí být upírán na základě pohlaví, věku, sexuální orientace, zdravotního stavu, postižení, ekonomického postavení či náboženství. Podporuje celkové zdraví a pohodu člověka a nabízí mu celou řadu činností a zkušeností, které odpovídají jeho potřebám, zájmům a hodnotám. Rozvoj volného času napomáhá v určité míře

⁴⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál 1999, str. 15. ISBN 80-7178-295-5.

⁴⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: 32.

zajištění životních podmínek, jakými jsou například zdroj finančních prostředků, vzdělání, sociální spravedlnost či bezpečí.⁴⁸

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Souvisí to především s tím, že děti ještě nemají dostatek potřebných zkušeností, nedovedou se tak dobře orientovat v oblastech zájmových činností a potřebují citlivé vedení. Podmínkou však je, aby toto vedení bylo nenásilné, pestré, přitažlivé a hlavně aby účast dětí na činnostech byla dobrovolná.⁴⁹

⁴⁸ PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: tamtéž.

⁴⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: 15.

6 ŠKOLNÍ DRUŽINY

Jde o výchovné zařízení se základní formu výchovy mimo vyučování. Jsou určené pro děti zaměstnaných rodičů a fungují nejen v průběhu školního roku, ale dle potřeby také v době prázdnin.⁵⁰ Školní družina je určena dětem prvního stupně, tedy pro 1. – 5. ročník základní školy.⁵¹

6.1 FUNKCE ŠKOLNÍ DRUŽINY

Školní družiny jsou jedny z pravidelných a každodenních pedagogických zařízení s přímým ovlivňováním volného času žáků. Vychovatelé jsou zde v každodenním kontaktu s žáky, mohou působit na většinu z nich bez ohledu na sociální či jiné postavení rodiny, mají možnost pravidelného kontaktu s rodiči a pro své výchovné působení v době mimo vyučování mají vhodnou kvalifikaci.⁵²

6.2 DRUHY A OBSAH ČINNOSTÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Činnosti ve školní družině navazují na vzdělávací činnost základní školy. Nejsou však přímým pokračováním ve vyučování. Rozvrh činností, a to jak týdenních, tak denních, je sestaven tak, aby vyhovoval požadavkům duševní hygieny. Jsou jimi například činnosti organizované a spontánní, klidné a pohybově náročné, a také práce a odpočinek. Režim činností musí ale vytvářet vhodné podmínky pro uskutečňování výchovných záměrů pedagogů. Musí také odpovídat a vyhovovat potřebám a zájmům dětí a respektovat jejich věkové zvláštnosti a nároky. Ve školní družině se uskutečňují např. **činnosti odpočinkové, zájmové, relaxační, sebeobslužné a společensky prospěšné**. Může zde probíhat také příprava na vyučování.⁵³

Činnosti ve školní družině jsou především zaměřeny na **upevňování, opakování, rozvíjení, načerpání a osvojování dovedností, znalostí a vědomostí**. Děti zde začínají vnímat svět kolem sebe a začínají se v něm

⁵⁰ PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: 117.

⁵¹ PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: 118.

⁵² PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: 119.

⁵³ PÁVKOVÁ, J. a kol., 1999: 120.

orientovat. Všímají si také více vztahů mezi lidmi a mají touhu poznávat a tvořit.⁵⁴

⁵⁴ HOLEYŠOVSKÁ, A.: *Rok ve školní družině*. Praha: Portál 2003, str. 7. ISBN 80-7178-752-3.

7 PROČ TÉMA KOUZLA ROČNÍCH OBDOBÍ

Při vybírání tématu jsem se snažila najít vhodné téma, které by se hodilo pro děti ve školní družině. Chtěla jsem, aby jim bylo téma blízké, aby s ním již měly osobní zkušenost a aby pro ně bylo tedy přirozené a známé. Při výběru jsem se snažila soustředit na několik faktorů. Mezi ně například patřilo probudit v dětech skrze známé téma osobní tvořivé myšlení, umožnit dětem jejich vlastní vyjádření a zapojení fantazie, propojit činnost jak samostatnou, tak společnou.

Kouzla ročních období jsou dětem známá, ale každému jsou jednotlivá roční období jinak sympatická. Neskutečné množství témat, nápadů, podnětů, symbolů a úvah, které nám roční období nabízí, se pro mne stalo rozhodujícím faktorem. S dětmi je třeba pracovat jak s novými, tak také se známými tématy, která se dají neustále prohlubovat, ožивovat, doplňovat. Děti se rády věnují něčemu, co je pro ně známé a zároveň jim to může ukázat něco nového. Je důležité s nimi mluvit o tom, co prožívají, vidí a vnímají. Pro mnohé je téma ročních období již známé, ale zde lze s úspěchem využít toho, že právě děti mají takovou potřebu sdělovat své pocity a zážitky. Málokdy se setkáme s tím, že by rodič tvořil a povídal si s dítětem o tématech, která jsou pro něj již známá a běžná. To je samozřejmě velká škoda. V dnešní době se klade velký důraz na to, aby člověk neustále poznával a učil se něčemu novému. Děti se však děti občas potřebují uvolnit a projevit v něčem, co již znají a je jim blízké. Vždy je možné podat známé téma například v jiné, zajímavější formě.

8 ÚVOD K PROJEKTU

Následující projekt je shrnutím mého 3týdenního působení ve školní družině v Kaplici, kterou jsem jako malá sama také navštěvovala. Bylo velice zajímavé a emotivní vidět děti z pohledu pedagoga a zároveň vzpomínat, jak jsem sama zažila, když k nám do družiny přišel nějaký student na praxi a dělal s námi různé aktivity a činnosti. Školní družina v Kaplici je poměrně malá, a tak je zde vše více rodinné, obyčejné, ale možná o to více upřímné a opravdové. Školní družina se skládá z personálu čtyř vychovatelek. Každá má svou třídu. Třídy jsou poměrně jednoduše a obyčejně vybavené. Jednou z jejich velkých předností je vždy velmi veselá výstava výtvarů a dílek, které děti vyráběly. Děti zde mají mnoho hraček, her, stavebnic a jiných možností k trávení času ve školní družině. Pro výtvarnou činnost zde mají velké stoly, které jsou pro tvorbu opravdu skvělé. Dále je zde tabule, na kterou si mohou kdykoliv samy kreslit či psát. Třída je dostatečně velká a prostorná, nabízí možnost provozování více činností najednou – např. výtvarné činnosti, hraní her a jiných aktivit.

Ve školní družině jsem se setkala s různými typy dětí, s jejich životními příběhy a osudy. Některé byly velice smutné a vryly se mi do paměti. Jako příklad uvedu situaci, kdy jsme s dětmi vyráběli jeden z výrobků, najednou se jedna holčička zvedla, přišla ke mně a začala mi vyprávět, že její sestra bude brzy mít narozeniny, a jelikož doma nemají moc peněz, tak narozeniny neslaví, a nedostávají tedy ani dárky. Tato holčička pocházela z rodiny, kde chyběl otec; žila jen matkou se čtyřmi sourozenci. Vyprávěla mi, jak ji mrzí, když přijde do školy a někdo má nový penál, či jinou věc, kterou dostal k narozeninám, protože ona dostává vše jen po starších sourozencích. Více ji však trápilo, že její mladší sestra bude mít narozeniny, a nedostane žádný dárek. Opatrně se mě zeptala, zda by si výrobek odnést domů, aby jí mohla dát sestře obdarovat. Samozřejmě jsem jí to dovolila. Okamžitě se jí rozzářily oči. Byla šťastná. Výrobek s opravdu velkou pečlivostí a chutí dotvářela. Nakonec jsme všem dětem řekla, že si to, co toho dne vyrobily, mohou odnést domů. Nemohla jsem uvěřit té radosti, kterou to v nich vyvolalo. Byly tak rády, že se mohou doma pochlubit tím, co vytvořily.

Nedalo mi to a zeptala jsem se, zda si výrobky smí někdy brát domů. K mému překvapení mi děti řekly, že si ve škole jejich výrobky vždy nechávají a ve školní družině ty povedené většinou také. Díla se pak dávají na již zmíněnou výstavu, nástěnku, nebo se jimi ozdobí celá školní družina, školní chodby a šatny. Výrobek si děti vezmou domů, až když se výstava mění. V tuto chvíli jsem si uvědomila, jak je pro děti jejich dílo důležité, protože ho považují za kus sebe, a uvědomují si práci, kterou při výrobě vynaložily. Přesvědčila jsem se, že dětem je opravdu líto vzdát se svého obrázku či jiného vlastnoručně vyrobeného výrobku.

Jednoho dne se nám také stalo, že si holčička z mé skupinky vylila při malbě na svůj obrázek kelímek s vodou. Jelikož to bylo přibližně v půlce kreslení, barvy se jí smíchaly a zapily do sebe. Oči děvčátka byly najednou plné slz, protože vědělo, že nový obrázek již nakreslit nestihne. Najednou se ale zvedla holčička, co seděla vedle, a řekla, že takhle to vypadá mnohem lépe, že se jí to moc líbí a jestli by si na svůj obrázek nemohla vylít také trochu vody. V nestřeženém okamžiku pak ke mně druhá dívka přišla a řekla mi, že by Markétce bylo líto, kdyby měla jediná zničený obrázek, a protože jí se ten její nepovedl, ráda ho poleje také. Byla to její kamarádka, a proto chtěla holčičku podržet, nenechat jí v takové situaci samotnou. Nestačila jsem se divit, že i takhle malé děti dokážou být ve vypjaté situaci tak pohotové a vcítit se do druhého. Byla jsem z toho, co se stalo, velmi nadšená.

9 PROJEKT

S projektem „Kouzla ročních období“ jsem nejprve seznámila paní vychovatelku. Objasnila jsem jí svou představu, plány a celkový význam. Poté jsem dětem představila sebe a především projekt. Popsala jsem jim, o co se v projektu jedná, objasnila jeho zaměření převážně na výtvarné činnosti, ale také jeho propojení s jinými aktivitami, jako procházky či hry. Společně jsme mluvili o ročních obdobích a poté jsme si s dětmi přečetli pohádku „O dvanácti měsíčkách“, která diskutované téma vhodně doplnila.

9.1 PODMÍNKY

Jak jsem již zmínila, svůj projekt jsem uskutečnila ve školní družině v Kaplici. Školní družina mi dala k dispozici některé běžné výtvarné materiály, jako jsou například čtvrtky, tempery, vodovky, ale mohla jsem využít ke své práci také družinové sportovní náčiní, jako například míče. Měla jsem navíc možnost být s dětmi po celou dobu projektu v jedné samostatné třídě. Jelikož v družině trvale onemocněla jedna paní vychovatelka, byla její třída prázdná. Tato příležitost mému projektu velmi pomohla, protože děti se mohly soustředit celou dobu opravdu jen na výtvarnou činnost, či jinou námi vytvářenou aktivitu. Měli jsme tedy k dispozici prostornou třídu s pěti velkými stoly i plochou ke hraní her.

Počet dětí se jednotlivé dny různil. Děti ve školní družině odchází v nepravidelný čas domů, nebo na zájmové kroužky, protože školní družina spolupracuje s místním domem dětí. Po dohodě s paní vychovatelkou jsme se konstatovaly, že nejlepší bude, když dětem vždy představím, o co v daný den půjde, zahrají si s nimi motivační hry nebo scénky, a poté si budou moci děti samy vybrat, jestli chtějí jít se mnou tvořit, či nikoliv.

Třída, ve které jsme aktivity a činnosti uskutečňovali, byla velmi barevná, světlá, s velkými okny. Nábytek byl po stranách třídy, tudíž nám nikdy nestínil a ani nás neomezoval v naší činnosti.

K dispozici jsme měli také menší betonový pozemek přímo u školní družiny, kde jsme si mohli s dětmi zahrát venkovní hry. Přímě naproti školní družině se nachází malý parčík, který jsme mohli při aktivitách také navštěvovat. Díky

prostředí okolo družiny jsme měli mnoho možností k procházkám. Mohli jsme jít jak do přírody, tak do centra.

9.2 ČÁSTI PROJEKTU

Projekt je rozdělen dle tématu na čtyři roční období – jaro, léto, podzim, zima. Aktivity díky tématu vždy zaměřeny na specifičnost, jedinečnost a typičnost jednotlivých ročních období.

9.3 JARO

Jarní motivy – beránek, slepice, zvířátka, květiny, stromy, ptáci, velikonoční vajíčka a zajíčci, šneci, probouzející se příroda.

Seznámení – kdy jaro končí, kdy začíná, co je pro jaro typické (rodí se mláďátka, kvetou sněženky...), typické barvy a materiály pro jarní období; povídali jsme si také o tom, co se na jaře nejčastěji dělá, jaké je počasí, co se děje v přírodě – jak se probouzí po zimě, rostliny začínají znovu růst, příroda začíná zase ožívat, je barevnější, začínají se rodit mláďátka atp.

9.1.1 Co cítím, když se řekne jaro? Jak na mě jaro působí?

Cíl výtvarné činnosti – rozvíjet fantazii a cit pro barevnou kompozici, propojení s přírodou a životním prostředím. Rozvoj tvořivosti při tematické tvorbě, komunikace a naslouchání.

Motivace – čtení o jaru, seznámení s ročním obdobím. Povídání o tom, jak se na jaře probouzí příroda. Dle obrázků zkusit poznat jarní květiny jako například sněženku, bleduli, hyacint či fialku.

Potřeby – A4 čtvrtka, vodovky, štětec, voda.

Použití výtvarná technika – malba.

Příprava – děti si připraví výtvarné pomůcky (vodu, papíry, štětec a barevné voskovky). Zahrajeme si slovní hru, kdy sedíme v kroužku, jedno z dětí začne říkat „Jaro je...“ a doplní své slovo (například hezké), další dítě, které sedí po pravé straně, větu zopakuje a dodá své slovo (například „Jaro je hezké, studené.“).

Takhle se pokračuje po kroužku, kdy každé dítě musí zopakovat předešlá slova. Touto hrou se procvičuje především komunikace, naslouchání a paměť.

Postup – děti volně malují své pocity, zážitky z jara temperovými barvami.

Čas trvání – tato činnost dětem trvala poněkud déle, jelikož během malování jsme si děti stále povídali o tom, co kreslí, o jejich zážitcích z tohoto období, o jejich pocitech a zkušenostech z jara. Celkový čas práce byl tedy přibližně hodina a půl.

Má reflexe – průběh předešlé motivační hry se nám povedl, děti to velice bavilo a motivovalo do nadcházejícího malování. Samotná malba pak děti také velice bavila, měly radost, že se mohou úplně volně vyjádřit. Obrázky se jim moc povedly. Nestalo se, že by některé děti měly námět obrázku úplně stejný. Velice mne to potěšilo, neboť bylo vidět, že děti opravdu používaly svou vlastní tvořivost a nápaditost. Tato činnost se mi na začátek zdála vhodná, jelikož děti malbu temperovými barvami znají a je pro ně tedy spíše relaxační. Na dětech bylo znát, že se během malování jejich důvěra vůči mé osobě prohlubovala. Byly rády za pochvalu a povzbuzení typu: „Zkus tady dát více barev“ nebo „Tady to místo se mi zdá ještě příliš prázdné. Co myslíš, že by se tam ještě hodilo?“

Reflexe s dětmi – nakonec jsme si s dětmi sedli na koberec a povídali si o obrázcích. Děti si navzájem svá díla chválily a objasňovaly jejich obsah. Zde se mi líbila jejich komunikace, která byla v tuto chvíli na opravdu velice dobré úrovni.

Definice skupiny – tato skupina se skládala ze sedmi žáků druhé třídy – pěti děvčat a dvou chlapců.

9.1.2 Sedmikráska na špejli (viz Příloha I., obr. 1 – 3)

Cíl výtvarné práce – práce s netradičními materiály a jejich používání (kulaté vatové tamponky, čisticí tyčinky do uší). Rozvoj technických výtvarných dovedností jako např. lepení. Rozvoj fantazie a tvořivosti. Dále rozvoj schopnosti pomáhat a spolupracovat.

Motivace – přečtení pohádky „Jarní kytička“.

Potřeby – kulaté vatové tamponky, čisticí tyčinky do uší, pastelky či voskovky, barevné papíry, lepidla (Klovatina, Herkules).

Použitá výtvarná technika – koláž.

Příprava – krátká vycházka do přírody. Pozorování rostlin a stromů. Po příchodu zhlédnutí některých obrázků sedmikrásek. Děti si poté rozmyslí, jak by měla jejich sedmikráska vypadat, připraví si potřebné pomůcky a potřeby, lepidlo (Klovatinu nebo Herkules) a barevné papíry.

Postup – děti nejprve nakreslí sedmikrásce na zelený papír pastelkami, nebo voskovkami stonek, na ten dále přilepí vatový tamponěk a jako okvětní lístky dolepují čisticí vatové tyčinky. Po zaschnutí lepidla dokreslí krajinu, louku, slunce atd.

Čas trvání – tato činnost nám zabrala přibližně dvě hodiny.

Má reflexe – myslím si, že tato výtvarná činnost se opravdu povedla. Děti z ní byly nadšené a ihned mi oznamovaly, že si sedmikrásku vyrobí doma s rodiči. Měly radost z práce s neobvyklým materiálem – tamponky a tyčinky znaly doposud spíše jen z koupelny. Celkově činnost probíhala vesele. Myslím si, že zde byl cíl splněn na výbornou. Děti si mezi sebou neustále pomáhaly přidržovat tyčinky, podávaly si lepidlo nebo dokonce pomáhaly lepit jeden druhému, když to někomu moc nedrželo. Byla jsem až překvapená, jak si mezi sebou radily a pomáhaly.

Reflexe s dětmi -- s dětmi jsme si nakonec sedli ke stolu, kde jsme měli vystavené naše výtvary. Hodnotili jsme jeden po druhém. Nechala jsem dětem volnost, takže mohly bez obav vyjádřit svůj názor. Děti se ke každému (i ke svému) dílu vyjadřovaly většinou jak kladně, tak záporně. Negativní hodnocení probíhalo nepřímo – děti říkaly, jak si myslí, že by výtvar možná vypadal lépe, eventuálně co by šlo udělat jinak.

Definice skupiny – při této činnosti nás bylo opět celkem sedm. Z toho tři kluci a čtyři děvčata z druhé až třetí třídy.

9.1.3 Na jaře se rodí zvířátka – kreslení svého vlastního koťátka

(viz Příloha II., obr. 4 – 8)

Cíl výtvarné činnosti – rozvoj citu pro práci s barvou, míchání barev, poznávání různých odstínů, přiblížení s přírodou (rození koťat). Rozvoj tvořivosti a fantazie. Naučit se nebát kreslit dle svého pocitu, ne jen podle skutečnosti.

Motivace – přečtení úryvku z pohádky „Bílé koťátko a černé štěňátko“, povídání si o zvířátkách. Čím se živí, kde a jak žijí, jak se dorozumívají apod.

Potřeby – velká čtvrtka, temperové barvy, štětce, voda.

Použitá výtvarná technika – kombinovaná technika.

Příprava – děti si připraví na papír temperové barvy, které chtějí při kreslení použít. Mohou si předkreslit tužkou obrys kočky.

Postup – děti kreslí dle své fantazie kočku, jsou jim dány pro inspiraci různé obrázky koček a koťat. Kočku podle své nálady také vybarvují.

Čas trvání – celkový čas byl přibližně hodina a tři čtvrtě. Děti se opravdu nebály si s vymalováním koťátek vyhrát, takže tato činnost zabrala poněkud delší dobu.

Má reflexe – Až skoro s údivem jsem pozorovala, jak byly děti nápadité, jak se nebály do malby koťátek zapojit fantazií. Většinou se setkáváme s tím, že děti jsou dnešní dobou již natolik ovlivněny, že i ve výtvarných činnostech se vyjadřují tak, jak jim to okolí diktuje. Děti měly při práci opravdu neotřelé nápady – nebály se jak tvarů, tak barev. Jen si myslím, že by bylo možná v budoucnu lepší, kdyby děti malovaly více zvířat než jen koťata.

Reflexe s dětmi – děti tuto výtvarnou činnost s nadšením přivítaly. Konečné výtvary dětí byly opravdu překrásné. Přilákaly k nám také ostatní paní vychovatelky, které se chodily nadšeně dívat a děti chválily. Při této činnosti jsem cítila ještě víc, jak se u dětí během práce opět prohloubila důvěra ke mně. Sdělovaly mi jejich představy a nápady. Domnívám se, že i zvolená technika dětem vyhovovala, i když je jasné, že by se toto téma dalo ztvárnit mnoha způsoby. Při této činnosti nás navštívil – nejspíše ze zvědavosti – jeden chlapec. Již na začátku mi řekl, že se přišel jen podívat a že kreslit se mu nechce. Když ale viděl děti malovat, dostal také nápad a poprosil mne, zda by také mohl ještě začít s prací. To mne samozřejmě velmi potěšilo. I když to byl tichý chlapec, který se

s ostatními moc nebavil, vždy si mne zavolaal a ptal se, jak se mi to líbí, jestli to má správně. Na tento podnět jsem všem dětem řekla, že všichni mají vše správně, že si samy mohou vybrat, co a jak koťátku namalují. Děti tak pochopily, že ve výtvarném projevu nemůže být nic špatně.

Definice skupiny – při této činnosti nás bylo celkem dvanáct. Z toho čtyři chlapci a osm děvčat. Věk dětí se pohyboval převážně okolo šesti a sedmi let. Dva chlapci byli ze třídy třetí.

9.2 LÉTO

Letní motivy – ryby, slunce, motýli, voda, pláž, chata, koupání, chytání ryb, letní tábor apod. Jaké jsou typické barvy, materiály, počasí.

Seznámení – kdy začíná a končí léto, čím je typické, kdo se v létě narodil. Povídání si o sluníčku, teplém počasí, o zemích, kde mají léto „pořád“.

9.2.1 Motýlci (viz Příloha III., obr. 8 – 10)

Cíl výtvarné činnosti – práce s atypickým materiálem, resp. předmětem, kolíkem. Rozvoj technické výtvarné dovednosti. Rozvoj citu pro práci s barvami, rozvoj fantazie.

Motivace – připomenutí, že v létě létá mnoho barevných motýlů, prohlídka encyklopedie motýlů, zpěv písničky „Chytila jsem na pasece motýlka“.

Potřeby – bílý papír A4, kolík, nůžky, lepidlo, vodovky, voskovky (místo kolíku se dá také použít rolička od toaletního papíru).

Použitá výtvarná technika – prostorová práce.

Příprava – zde nebylo třeba žádné zvláštní přípravy.

Postup – děti si na papír předkreslí motýla. Některé části jeho křídel nakreslí voskovkami, následně křídla vodovkami dle své fantazie vybarví, po zaschnutí si motýla vystříhnou. Doprostřed motýla nalepíme kolík a ten vybarvíme jako jeho tělo. Vystříhneme ze zbytku papíru tykadla a nalepíme je na tělo, kolík.

Čas trvání – přibližně hodina a půl.

Má reflexe – tato činnost se nám v průběhu zčásti změnila. Děti měly danou šablonu motýla, kterou měly obkreslit, avšak některé z dětí vyloženě kreslily motýla podle šablony nechtěly. Nelíbil se jim tvar a namítaly, že chtějí motýla vlastního. Nechala jsem tedy dětem prostor kreslit jak dle své fantazie, tak dle šablony. To však poté ovlivnilo práci s kolíkem, jelikož děti, které si kreslily motýla vlastního, měly tělo jinak veliké, a tudíž se kolík nedal použít. Když to viděly ostatní, chtěly si také tělíčko dokreslit podle své představy, a tak jsme nakonec dolepování kolíčků úplně vynechali. Překvapila mne argumentace dětí, že kolíček se k motýlovi vůbec nehodí a že když tělo nakreslí, bude to vypadat o mnoho lépe.

Reflexe s dětmi – po dokončení výtvarné činnosti jsme si s dětmi sedli na koberec a vymýšleli jsme pro vytvořené motýlky jména. Děti měly svého motýlka ostatním představit – říci odkud pochází, jak je starý, kde žije, čím se živí, co celý den dělá, jak vypadají jeho rodiče apod. Tato hra děti velice zaujala a do vyprávění se neuvěřitelně ponořily. Tuto zajímavou činnosti ale neustále rušilo to, že si pro děti chodili rodiče. Děti si tedy chodily s rodiči dohodnout, zda na ně chvíli počkají, než si příběhy dovyprávíme. Naštěstí všichni souhlasili, a tak jsme mohli diskuzi dokončit ve stejném počtu jako na začátku.

Definice skupiny – při této činnosti se nás sešlo pouze šest. Ve skupince byl jediný chlapec. Děti byly všechny z druhé třídy.

9.2.2 Naše sluníčko

Cíl výtvarné činnosti – rozvoj spolupráce, komunikace, kreslířských schopností při tematické kresbě barevnými voskovkami. Rozvoj technických dovedností s prací se šablonou. Rozvoj schopnosti naslouchání, komunikace, spolupráce, tolerance a fantazie.

Motivace – povídání o létě, o prázdninách, vyprávění letních zážitků. Četba pohádky „Slunce, měsíc a pampelišky“. Zpěv písniček o létě, například „Sluníčko sluníčko, popojdi maličko“.

Potřeby – do dvojice papír formátu A3, voskovky, vodovky, štětce, nůžky.

Použitá výtvarná technika – kombinovaná.

Příprava – děti si ve dvojici domlouvají, co do sluníčka nakreslí, připraví si společně potřeby.

Postup – dvojice dětí kreslí společné sluníčko. Musí se mezi sebou domlouvat na činnostech, spolupracovat a rozdělovat si mezi sebou práci.

Čas trvání – čas trvání této činnosti byl přibližně dvě hodiny.

Má reflexe – tuto činnost jsem zvolila hlavně pro rozvoj spolupráce, naslouchání a komunikace. Tento cíl byl myslím splněn. Při práci mne napadly i jiné varianty, např. že by děti mohly kreslit jedno velké slunce společně. Při této činnosti jsem si všimla, že opravdu každé dítě bylo do činnosti rovnoměrně zapojeno. Ve dvojici se děti při činnostech střídaly rovnoměrně. Každý si prosadil, co chce dělat. Dvojice dětí jsem se snažila utvářet podobné, aby měly obě děti stejné nadšení do práce, a tak více rozvíjely schopnost komunikace a tolerance.

Reflexe s dětmi – s dětmi jsme si sedli do kroužku a povídali jsme si, jak se jim ve dvojicích pracovalo. Vyjadřovaly se, co se jim nelíbilo, či naopak líbilo. Padaly zde názory, že ve dvojici je to lepší, protože si vzájemně pomáhaly v činnosti, která se jim třeba tolik nedaří, nebo že jim naopak druhý z dvojice poradil, jak mají danou věc nakreslit. Líbilo se jim, že mohly pak u obrázků ukazovat, co kdo maloval a na čem se třeba nemohly dohodnout.

Definice skupiny – při této činnosti byl náš tým složený z celkem deseti dětí. Děti byly všichni z druhé třídy, půlka byla však z 2.A a půlka z 2.B.

9.2.3 Řeka v létě (viz Příloha IV., obr. 12 – 16)

Cíl výtvarné činnosti – dále rozvíjet u dětí schopnost spolupráce, komunikace, tolerance. Dát dětem prostor pro práci s více druhy materiálů. Rozvoj prostorové orientace a práce s barvou.

Motivace – sedneme si na koberec a povídáme si o květinách, stromech a zvířátkách a o jejich možných barvách či tvarech. Prohlédneme si materiály a poznáváme je. Říkáme své nápady, na co by se daný kus materiálu hodil, kde jsme ho našli nebo kde se s ním setkáváme. Povídáme si také o řekách, vzpomínáme na různá jména řek, jejich vznik, kam tečou a co v nich může žít.

Poté si zahrajeme slovní hru, kdy zvolené dítě řekne začáteční písmeno a ostatní děti se hlásí a postupně musí říci jméno řeky, či název zvířete na určené písmeno.

Potřeby – větší pruh balicího papíru, listy z různých druhů stromů, sušená tráva, jehličnaté větvičky, drobnější kamínky, korkové špunty, víčka od limonád, semínka slunečnice, papírové konfety, houbička na nádobí, klacíky, temperové barvy, vodovky, nůžky, štětce, lepidla Herkules, Klovatina a lepidlo v tubě.

Použitá výtvarná technika – asambláž.

Příprava – nejprve jsme dětem řekla, o jakou činnost toho dne půjde, co budeme dělat a v jakých postupech. Poté jsme šli s dětmi do parčíku u školní družiny, kde jsme nasbírali některé materiály, např. kamínky, listy nebo větvičky. Po příchodu do družiny následovalo prohlédnutí všech nasbíraných materiálů. Pak jsme si rozdělili, kdo čím chce začít.

Postup – děti začínají malovat vodovkami a temperami řeku a její okolí. Mezitím než obrázek zaschne, jdeme si s dětmi zahrát různé hry (například „Čáp ztratil čepičku“ a „Molekuly“). Poté děti volně dolepují a dokreslují řeku a její prostředí.

Čas trvání – tato činnost byla poněkud náročnější na čas. Trvala nám přes dvě a půl hodiny.

Má reflexe – průběh výtvarné činnosti byl velice zábavný, děti vymýšlely nejen podstatné věci, ale také maličkosti, které chtěly do obrázku začlenit. Při kreslení se převážně shodovaly, ale také nám vznikly hádky a nedorozumění, kdy nám například řeka navazovala na stráň či louku. Nakonec jsme ale vše vyřešili a domysleli jsme, jak by to mohlo být. Dětem se líbila široká škála materiálů, které mohly použít. Různě zkoušely, co bude kde vypadat lépe a jak by se to do daného obrázku dalo zakomponovat. Myslím si, že při realizaci takovéto činnosti se meze v materiálech nekladou, je možné použít prakticky cokoliv. Děti byly při této činnosti nadšené, těšily se, až budou moci lepit. V průběhu malování neustále běhaly k lístečkům, klacíkům a promýšlely si, co z čeho vyrobí. Jako obměna by se dala použít například asambláž pouze z přírodnin, nebo naopak jen z materiálu, který najdeme například v kuchyni či z nepoužitých věcí odkázaných k vyhození.

Reflexe s dětmi – po dokončení společného díla jsme si výtvar položili na stupínek a celý jsme si ho podrobně prohlédli jak z blízka, tak z dálky. Povídali

jsme si, co kde je a jakou to na obrázku má funkci. Děti byly opravdu spokojené, když viděly svůj výtvar. Nakonec jsme si ještě na přání dětí zahráli na „Superstar“. Ve třídě je elektrický mikrofon, do kterého děti rády zpívají. Celá činnost probíhala tak, že vždy jeden zpíval a ostatní děti seděly na židlích nebo kreslech. Děti říkaly, jaké výhody vidí ve skupinové práci, v čem jim pomohla a kde by naopak byly raději tvůrčí samy.

Definice skupiny – na výrobu řeky v létě nás bylo šest. Myslím si, že tento počet byl vzhledem k materiálům, velikosti třídy a soustředění dětí akorát. Za lepšího počasí by však bylo možné tuto činnost provádět také venku. Potom by mohl být použitý papír větší, materiálů více a počet dětí by mohl být tedy celkově navýšen.

9.3 PODZIM

Podzimní motivy – podzimní listí, ježci, draci, jablka, dýně, skřítek Podzimníček, vlaštovky.

Seznámení – povídání si o podzimním ročním období, o tom, co je pro podzim typické – pouštění draků, padání listů ze stromů. Diskuze o podzimním počasí.

9.3.1 Ježci (viz Příloha V., obr. 17 – 22)

Cíl výtvarné činnosti – práce s netradičními materiály – přírodní mech, jeřabiny, kaštiny, listy a mnohé jiné. Rozvoj tvořivosti, fantazie, spolupráce. Propojení s přírodou. Rozvoj technických dovedností – stříhání, lepení, obvazování.

Motivace – s dětmi jsme si nejprve povídali o ježcích – zda ví, čím se živí, kde žijí, o tom jaké mají vlastnosti (při chůzi dupou, v bodlinkách se jim ukrývají blechy...). Poté jsme společně s dětmi složili básničku „Navštívil nás ježeček“

Potřeby – kartonový papír, mech, usušené listy stromů, různé plody keřů a stromů jako například jeřabiny, kaštiny, šišky, žaludy, kapradí, jehličnaté větvičky, přírodní provázek – lýko, černý fix, tavicí pistole, vodovky, štětce, bílá čtvrtka a nůžky.

Použitá výtvarná technika – kombinovaná práce s přírodninami.

Příprava – nejprve si s dětmi ukážeme materiál, se kterým budeme pracovat. Povíme si, co budeme dělat a v jakém pořadí. Na tuto činnost jsme šli po dohodě s paní vychovatelkou do jiné třídy, ve které bylo místo koberce lino a která byla pro nás tím pádem vhodnější.

Postup – každé dítě si vezme kus kartonového papíru, předkreslí si na něj obrys těla ježka, poté tělo vystříhne. Vystřiženou část použije jako šablonu k vystříhnutí stejného tvaru mechu. Mech pak tavicí pistolí nalepí na tělo ježka. Poté na mech děti připevňují pomocí tavné pistole dle své fantazie například kousky kapradí, jeřabiny, větvičky nebo třeba šišky či listy. Po zaschnutí se tělo s nalepenými dekoracemi několikrát různě převáže přírodním provázkem. Jeho začátek i konec se na zadní část ježka přilepí opět tavicí pistolí. Děti si dále dokreslí výtvar vodovkami či dolepí nos a oko, k čemuž lze vhodně využít například kaštan, žalud či jeřabinu. Vodovkami domalují také pusy a nožičky. Kdo chce, může si ještě na čtvrtku nakreslit vodovkami různé druhy ovoce, jako například jablko nebo hrušku, kterou pak vystříhne a nalepí ježečkovi na mechové tělo. Po práci jsme všichni společně uklidili třídu – zametli zbytky mechu, kapradí, listů a ostatních nečistot, umyli jsme stoly a uklidili pomůcky do skříněk.

Čas trvání – tato činnost byla opět poněkud náročnější. Předchozí den děti informovala, že kdo bude chtít jít vyrábět ježka, domluví se s rodiči, zda by byl možný pozdější odchod ze školní družiny. Děti se doma domluvily, a tak nebyl problém, že se nám tato činnost protáhla do celkového času tří hodin.

Má reflexe – této činnosti jsem se malinko bála, protože jsem nevěděla, zda budu stíhat všem dětem pomáhat. Jelikož je má skupina složena většinou ze žáků druhých tříd, obávala jsem se, že pomoc bude často potřebná. Dále jsem měla obavy, že bude pro děti tato činnost příliš náročná. Můj strach byl však zbytečný. Děti byly velice šikovné, mou pomoc potřebovaly jen zřídka. Často si pomáhaly mezi sebou, přidržovaly a lepily si materiál navzájem. Samy se domlouvaly, kdo komu v čem pomůže a jak. Jelikož tato činnost byla náročná na čas, musela jsem si materiál předem sama zajistit a obstarat. V tom mi však hodně pomohla školní družina, která měla mnoho materiálů k dispozici. Celkové výsledky práce byly opravdu vynikající. Ježci se nám velice povedli. Průběh této činnosti byl klidný

a veselý. S dětmi jsme si povídali zážitky z podzimního období. Jelikož jsem s většinou dětí již pracovala na předchozích činnostech, byly ke mně již velice otevřené a cítila jsem jejich stále narůstající důvěru. Při této činnosti se s chutí zapojili všichni účastníci, z čeho jsem měla obrovskou radost. Při celé práci se nestalo, že by některé dítě řeklo, že ho to nebaví, nebo mu to nejde.

Reflexe s dětmi – jelikož jsme s dětmi společně uklízeli třídu, ježečci nám mezitím krásně uschli a my jsme měli možnost je hned vzít a vyzdobit s nimi třídu a chodbu. Na dětech bylo vidět obrovské nadšení, když ze tříd vykukovaly jiné děti a později i paní vychovatelky a všichni jejich díla obdivovali. Když každý umístil svého ježečka na určené místo, ještě jednou jsme společně prošli kolem všech výtvorů a ohodnotili je. Děti byly nadšené z nevšedního nápadu a použitých materiálů.

Definice skupiny – této činnosti se zúčastnilo osm dětí. Všichni byli z druhé třídy. Tentokrát bylo však více chlapců. Celkový poměr byl pět kluků a čtyři děvčata.

9.3.2 Skřítek Podzimníček (viz Příloha VI., obr. 23 – 26)

Cíl výtvarné činnosti – rozvoj práce s barvou, poznávání míchání barev a tvořivosti, dále rozvoj tolerance a komunikace.

Motivace – jako motivaci jsem pro děti zvolila čtení pohádky „O tlustém skřítkovi a mamčině vázičce“ a následné povídání si o skřítcích.

Potřeby – čtvrtka A4, vodovky, štětce, tuš (černá, zelená, červená, hnědá, modrá) a pera.

Použitá výtvarná technika – kombinovaná technika.

Příprava – zde není nutná žádná speciální příprava.

Postup – děti si nejprve pomocí štětce a vody navlhčí povrch čtvrtky. Poté na ni nanáší různé barvy, které se do sebe vpíjí, a mísí se, dokud není čtvrtka zcela barevná. V čase, kdy nám barvy schnou, hrajeme hry – „Chodí pešek okolo“ a „Čáp ztratil čepičku“. Poté na vzniklý barevný papír kreslí děti černou tuší dle své fantazie skřítko Podzimníčka.

Čas trvání – výroba skřítky Podzimníčka nebyl náročný na čas, celkově nám zabral hodinu a půl.

Má reflexe – tato činnost byla pro děti spíše odpočinková. Protože mi po příchodu do školní družiny paní vychovatelka oznámila, že děti měly dnes ve škole náročný program, zvolila jako náplň toho odpoledne právě tuto činnost. Daná technika děti pro svou nenáročnost a volnost bavila. Mohly si zcela dle libosti barvy míchat a překreslovat, jak se jim chtělo. Skřítky Podzimníčka si také mohly nakreslit a vyhrát si dále s jeho detaily, a tak si myslím, že se po náročném dni tato aktivita velice hodila.

Reflexe s dětmi – s dětmi jsme po namalování skřítků položili obrázky na koberec a pozorovali, kdo si jak skřítky vlastně představuje. Děti mohly vyprávět, jak se jejich skřítek jmenuje, kde žije, zda je hodný, či zlý a proč si právě tohoto skřítky vybraly. Dále jsme hodnotili originalitu všech děl.

Definice skupiny – skupina se skládala z šesti žáků druhých tříd. Ve skupince jsem měla čtyři chlapce a dvě děvčata.

9.3.3 Drak (viz Příloha VII., obr. 27 – 29)

Cíl výtvarné činnosti – rozvoj jemné motoriky, práce s barvami, rozvíjení schopnosti lepení, muchlání barevných kuliček, rozvoj spolupráce, komunikace a ochoty pomoci.

Motivace – děti jsem zprvu seznámila s tím, co to vůbec muchláž je. Řekla jsem jim, z čeho všeho mohou kuličky vytvářet a že prakticky jakýkoliv obrázek mohou místo klasického kreslení lepit z právě těchto různě velkých kuliček. Děti byly z této techniky velice nadšené a dozvěděla jsem se, že se s muchláží setkaly vůbec poprvé.

Potřeby – kousky barevných papírů, novin, letáků, lepidlo Herkules, štětec, bílá čtvrtka A4.

Použitá výtvarná technika – muchláž.

Příprava – s dětmi jsme si z barevných papírů, letáku a novin vytvářeli kuličky.

Postup – z připravených kuliček děti lepí na čtvrtku obrázek podzimního létajícího draka. Mohou kuličky lepit dle své fantazie tak, jak se jim drak líbí.

Některé děti lepily draka zcela barevného, zaměřily se tedy jen na jeho tvar. Jiné děti se naopak soustředily na jeho obrys, oči, nos a pusy.

Čas trvání – tato činnost se nám protáhla, jelikož děláním kuliček bylo pro děti opravdu náročné a šlo nám to pomaleji. Čas trvání byl tedy cca dvě hodiny.

Má reflexe – dle mého názoru byl tento program pro děti velmi náročný. I když se do práce vřhly s chutí a nadšením, které jim vydrželo po celou dobu práce, vytváření kuliček trvalo příliš dlouhou dobu. Myslím si, že by pro tuto skupinu dětí bylo vhodné pro budoucí použití této techniky mít kuličky již připravené. Zabralo nám to více než polovinu času, a to i přes to, že jsme si kuličky vzájemně pomáhali vytvářet. Naopak právě při této činnosti byl hodně vidět posun v komunikaci a spolupráci, kdy si děti vzájemně pomáhaly vytvářet kuličky. Také jsme si mezi sebou při této činnosti hodně povídali, a tak děti mohly být uvolněné, i když pracovaly. Povídali jsme si také např. o jiných myšlenkách a zážitcích než o tématu draci a podzimní období. Jelikož se nám ale i po delší době nedařilo vytvořit dostatek kuliček, rozhodla jsem se pro malou změnu. Draka jsme nelepili na klasický formát čtvrtky A4, nýbrž si dvojice rozdělila čtvrtku na půl. Tím se nám plocha a tím i potřebný počet kuliček zmenšil na polovinu a mohli jsme pokračovat v práci.

Reflexe s dětmi – bohužel nám předtím, než jsme stihli úplně draka dodělat, odešly dvě děti domů, a tak jsme na závěrečnou reflexi zůstali jen ve čtyřech. I tak jsme si s dětmi vystavili jejich díla na stupínek a stoupili si kolem. Hovořili jsme o tom, co se dětem líbilo, a zda je dnešní práce bavila. Trochu jsem se obávala negativních ohlasů, ale děti mě opět velice příjemně překvapily. Chválily si novou techniku, která pro ně byla, jak mi sdělily, velice zajímavá a zábavná – při tvoření kuliček se nám totiž několikrát stalo, že se třída proměnila ve velice veselý „bojiště“, protože děti po sobě své kuličky házely a následně je ze země sbíraly zpět na stůl. Dětem se jejich výtvar líbil a chtěly si ho vzít domů. Když jsem pak uklízela třídu, přišel za mnou ještě jeden chlapec a poděkoval mi se slovy: „Dnes se mi to opravdu líbilo.“ Byla to pro mne obrovská odměna.

Definice skupiny – skupina se skládala ze šesti dětí: dva žáci třetí třídy, ostatní ze třídy druhé. Jednalo se konkrétně o dvě dívky a čtyři chlapce.

9.4 ZIMA

Zimní motivy – zima a zimní období nám předkládají nesmírné množství podnětů. Hlavně díky tomu, že právě na zimní období připadají jedny z nejoblíbenějších dětských svátků, Vánoce. Typickými vánočními motivy jsou například stromeček, dárky, Ježíšek, vánoční hvězda, andělci, cukroví, kapr, svícen nebo svíčky. Mezi další možné motivy zimy patří neodmyslitelně čert, Mikuláš a anděl, sněhové vločky, sněhuláci či ptáčci na krmítku.

Seznámení – zde se nám také nabízí mnoho možností seznámení s tímto ročním obdobím. Můžeme ho zaměřit například na již zmíněné Vánoce. Já jsem však nebyla konkrétní, zaměřila jsem se na zimu jako takovou. S dětmi jsme si povídali o sněhu, sněhových vločkách, o jejich různých tvarech a velikostech. Děti měly za úkol říci, co o zimním období vědí a zda ho mají, či nemají rády a proč.

9.4.1 Sněhuláci (viz Příloha VIII., obr. 30 – 33)

Cíl výtvarné činnosti – při této výtvarné činnosti jsem se především zaměřila na rozvoj prosociálních dovedností, jako je komunikace a tvořivost. Dále jsem se snažila o rozvíjení schopnosti představivosti, fantazie a nápadů u dětí.

Motivace – zpívání písničky „Bude zima bude mráz“. Potom se s dětmi posadíme na koberec. Doprostřed položím obrázky lidí v zimním oblečení – v kabátech, svetrech, bundách, rukavicích, čepicích atd. S dětmi si povídáme o tom, co se nosí v zimě za oblečení, jaké zimní oblečení mají nejraději a jaké jsou podle nich nejčastější motivy na zimním oblečení. Potom si s dětmi uděláme malou módní přehlídku, kdy děti vytvoří dvojice. Jedno dítě předvádí model a chodí po třídě. Další komentuje, co má „model“ na sobě, z jakého materiálu oblečení je a jaké barvy. Na tuto přehlídku naváže debata, co veselého můžeme obléci např. sněhulákovi. Děti mají za úkol říct, co se mu tradičně dává (hrnec, šála).

Potřeby – bílá čtvrtka A4, bílá svíčka či světlá voskovka, vodovky, silnější štětec.

Použitá výtvarná technika – kombinovaná.

Příprava – děti si rozeberou svíčky, čtvrtky, připraví si vodovky, vodu a silnější štětec.

Postup – děti si podle své fantazie nakreslí svíčkou na bílou čtvrtku sněhuláka, snaží se mu nakreslit oči, nos, pus, knoflíky, hrnec a jiné detaily. Když si děti myslí, že mají sněhuláka hotového a nakresleného tak, jak si ho představovaly, vezmou si vodovky a bílou barvou přetřou celou plochu čtvrtky. Jelikož kreslení bílou svíčkou není na bílé čtvrtce vidět, je pro děti překvapením, co nakreslily a jak se jim sněhulák vlastně povedl – zda se mu nakreslily správně na hlavu hrnec a zjistí také, jestli na něco nezapomněly.

Čas trvání – ač se tato výtvarná činnost nezdá být časově náročná, zabrala nám téměř hodinu a půl.

Má reflexe – motivační módní přehlídka se dětem velice líbila. Vzbudila v nich nadšení a radost do práce. Hned se těšily, co sněhulákovi nakreslí, a jaké to asi bude kreslit, aniž by viděly, co vlastně kreslí. Velice je překvapilo, když pak sněhuláka přetřely vodovkami, že ne vždy se trefily na místo, kam chtěli danou věc situovat. Jelikož neviděly, co už nakreslily a co ne, zapomínaly často na typické „sněhulákovské“ doplňky: knoflíky, nos a jednou dokonce i na celý hrnec.

Reflexe s dětmi – děti byly z této výtvarné techniky velice nadšené. Své chyby a nedostatky na obrázcích vzaly s úsměvem a společně jsme se nad vytvořenými pracemi zasmáli. Sněhulácká díla jsme položili na stůl a hodnotili, ve kterém obrázku byla tato výtvarná technika nejlépe zvládnuta.

Definice skupiny – dnešní skupina byla složena ze čtyř dětí z druhých tříd. Chlapců i děvčat bylo tentokrát stejně, tedy dvě děvčata a dva chlapci.

9.4.2 Sněhové hrátky (viz Příloha IX., obr. 34 – 38)

Cíl výtvarné činnosti – rozvoj tvořivosti, nápadů, fantazie. Podpořit schopnost spolupráce a komunikace.

Motivace – povídání si o sněhu – jak a kde vzniká, jak vypadá, co všechno se s ním dá dělat. Kdy nám je na obtíž a kdy naopak přináší lidem radost. Stříhání bílé sněhové vločky z papíru ve tvaru čtverce. Papír nejprve různě děti zpřehýbají a pak dle své fantazie vystřihávají různé obrazce, vzorce, díry a linie.

Potřeby – na motivační činnost potřebujeme nůžky, bílý papír A4, na sněhové hrátky pak teplé oblečení.

Použitá výtvarná technika – prostorová práce.

Příprava – každé z dětí si nejprve každý vystřihne z papíru svou sněhovou vločku. Poté se všichni teple oblékneme.

Postup – společně jdeme do parčíku u školní družiny, kde se děti samy rozdělí do skupinek, a poté volně vytváří ze sněhu, co je napadne.

Čas trvání – vystřihnutí vločky skupině trvalo přibližně patnáct minut. Tvorba se sněhem poté přibližně tři čtvrtě hodiny.

Má reflexe – tato činnost děti velice bavila. Myslím si, že to pro ně bylo zase něco jiného než klasická výtvarná činnost ve školní družině. Děti byly venku a mohly se u tvorby zároveň vyběhat a vybit energii. Tato činnost je ovšem závislá na počasí a na množství sněhu, kterého jsme s dětmi měli naštěstí dostatek. Při vytváření děl jsem pozorovala, jak děti spolupracovaly a komunikovaly mezi sebou. Vzájemně si pomáhaly a dávaly najevo své názory. Naše plány trochu narušila skutečnost, že když děti z jiných tříd ve školní družině viděly z okna, jak s dětmi stavíme ze sněhu, chtěly se sněhových radovánek také zúčastnit, a proto za námi spolu s vychovatelkami přišly. Bylo nás tam potom však příliš mnoho. Moje skupinky se chodily naštěstí pravidelně hlásit a říkaly mi, co právě dělají. Neustále mne někdo volal a chtěl se mi se svým dílem předvést.

Reflexe s dětmi – po příchodu do školní družiny byly děti mírně unavené, a tak jsme si společně sedli a povídali si u vyfocených fotek o jejich činnosti. Děti tuto formu reflexe s radostí přijaly, prohlížení pořízených fotografií se jim moc líbilo. Vyprávěly, jak jim stavění šlo nebo jak některé skupinky začaly tvořit podle určitého plánu, a nakonec se z něj vynořilo úplně něco jiného, než měli děti v plánu.

Definice skupiny – tato skupina se tentokrát skládala ze čtrnácti dětí z druhé, třetí a čtvrté třídy. Sněhových aktivit se účastnilo devět chlapců a pět děvčat.

10 ZÁVĚR

Projekt, který jsem si pro děti ve školní družině připravila, vznikal nejdříve v domácím prostředí. Přemýšlela jsem vždy, jak děti zaujmout a jak v nich pomocí výtvarných činností a výtvarných technik vyvolat rozvoj nejen prosociálních dovedností, ale také jiných schopností, které jsou pro děti velice důležité. Jelikož jsem jednotlivé části projektu připravovala doma, skoro pokaždé jsem se pak při uskutečňování činnosti ve školní družině setkala s tím, že děti byly velice rozverně, a bylo tedy třeba vždy počítat s určitými obměnami, či úplnou změnou programu. Musela jsem mít vždy v záloze několik možností a námětů, kdyby náhodou můj původní plán nebyl v danou situaci vhodný či atraktivní. Naučila jsem se také být pohotová. Tento projekt byl tedy prospěšný nejen dětem, ale i mně samotné, neboť u mne samotné rozvinul schopnost rychlého tvořivého přemýšlení. Postupně během práce jsem se také naučila lépe s dětmi komunikovat. Někdy jsem si myslela, že děti činnost rychle pochopí, ale často se nám stalo, že jsem dětem musela několikrát vysvětlit postup různými způsoby. Bylo vidět, jak se mezi dětmi, které chodily pravidelněji, a mnou rozvíjela stále větší a větší důvěra a pochopení. Při práci jsem se snažila být pro děti kamarádská a nechat jim volnější atmosféru, než mají jindy při aktivitách s paní vychovatelkou. Několikrát mi však můj benevolentní přístup mírně narušil práci, neboť se děti se více předváděly a byly hlučnější. Vše jsme ale vždy rychle vyřešili a ony byly dále schopné opět pracovat. Při celém projektu se mi nestalo, že by některá z připravených výtvarných činností děti vůbec nezaujala a my tak museli přejít na mou druhou připravenou variantu. Několikrát jsme však museli – vzhledem k náročnosti, kterou jsem někdy hůře odhadla – činnost pozměnit. Dříve jsem již pracovala s mnohem staršími dětmi, a tak jsem byla při realizaci tohoto projektu mnohokrát překvapena časem, který nám dle mého názoru jednoduché aktivity zabraly. I když jsem vždy měla opravdu šikovné výtvarníky, stalo se mi, že některé děti byly při kreslení již skoro v polovině, a některé prakticky na začátku své práce. Při veškerých činnostech jsem se snažila především zapojit dětskou kreativitu, tvořivost a fantazii. Vždy jsem usilovala o jejich osobní

vyjádření a snažila jsem se vyhnout diktovanému přetváření skutečnosti do dětských děl. Přestože byl pro mne projekt velkým přínosem po všech stránkách, občas jsem pociťovala únavu a vyčerpání. Během několika týdnů jsem s dětmi prožívala jejich zážitky a životní příběhy, které rozšířily můj pohled na jejich prožívání a vnímání. Nikdy nezapomenu na to, že mi dovolily nahlédnout do svých problémů, trápení, ale také radosti či potěšení.

11 SEZNAM LITERATURY

ČÁP, J. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1990. ISBN 8004229670.

FULKOVÁ, M. – NOVOTNÁ, M. – SLAVÍK, J.: *Výtvarná výchova pro 8. a 9. ročník základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Nakladatelství Fortuna 1997. ISBN 80-7168-382-5.

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Přel. I. Štěpaníková. Praha: Nakladatelství Portál, 1998. Přel. z: *Principles of Social Psychology*. ISBN 80-7178-198-3.

HAZUKOVÁ, H. - ŠAMŠULA, P.: *Didaktika výtvarné výchovy 1. 2. vyd.* Praha: Státní nakladatelství 1986. ISBN 80-70-66-368-5.

HLADÍK, J. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. Praha: Fragment, 2007. ISBN 80-253-0190-7.

HOLEYŠOVSKÁ, A.: *Rok ve školní družině*. Praha: Portál 2003. ISBN 80-7178-752-3.

KOVÁŘOVÁ, I. *Výtvarné hrátky pro nejmenší děti*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna 2004. ISBN 80-86074-24-2.

KŘIVOHLAVÝ, J.: *Povídej-naslouchám*. Praha: Návrat 1993. ISBN 80-85495-18-X.

LINAJ, E.: *Výtvarná výchova, komunikace, výraz a vnitřní svět*. In *Výtvarná výchova a mody její komunikace*. ŠTEFLOVÁ, T. (ed.), Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0779-5.

PÁVKOVÁ, J. a kol.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PAVLÍČEK, T.: Výtvarná výchova ve vztahu k sociálnímu prostoru (a naopak). In *Výtvarná výchova a mody její komunikace*. ŠTEFLOVÁ, T. (ed.), Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0779-5.

PREKOP, J.: *Empatie vcítění v každodenním životě*. Přel. D. Vrbová. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. Přel. z: *Einführung oder Die Intelligenz des Herzens*. ISBN 80-247-0672-5.

ROESELLOVÁ, V. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah 1996. ISBN 809022671X.

ŠINDELÁŘ, D.: *Tvořivá estetika*. Praha: Melatrich 1982. ISBN 32-036-82

Elektronické dokumenty

Malý úvod do teologie. [online]. Dostupné na WWW: <www.teologie.estranky.cz/stranka/etika>. Cit. 22. 2. 2010.

Metodický portál RVP [online]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/249/VYTVARNE-TECHNIKY-POP-ARTU.html>>. Cit. 2. 3. 2010.

Prosociální výchova [online]. Hradec Králové: Universita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2007. Dostupný na WWW: <http://pdf.uhk.cz/kpp/kabinet/files/2007_03-prosocvychova.pdf>. Cit. 10. 2. 2010.

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. Sedmikráska na špejli

Obr.1 Při výrobě sedmikrásek

Obr.2 Bližší detail výtvarné činnosti

Obr.3 Konečné dílo „Sedmikráska“

Příloha II. Koťátka

Obr.4 Foto z průběhu kresby koťátka

Obr.5 Bližší záběr kresby koťátka

Obr.6 Malujeme koťátko

Obr.7 Konečné dílo – „Koťátka“

Příloha III. Motýlci

Obr.8 Začínáme malovat svého motýlka

Obr.9 Průběh činnosti „Motýlek“

Obr.10 Blížíme se k finálnímu výsledku motýlka

Obr.11 Vystřihujeme motýlka

Příloha IV. Řeka v létě

Obr.12 Prvotní nápady řeky v létě

Obr.13 Průběh činnosti řeka v létě

Obr.14 Asambláž- dolepujeme materiály

Obr.15 Konečný výsledek dětské řeky v létě

Obr.16 Superstar

Příloha V. Ježci

Obr.17 Předkresluje ježka

Obr.18 Stříháme mech dle tvaru ježečka

Obr.19 Převazujeme mech provázkem

Obr.20 Zdobíme tělíčko

Obr.21 Hodnotíme svá díla

Obr.22 Naši ježci

Příloha VI. Podzimníček

Obr.23 Zabarvujeme povrch čtvrtky

Obr.24 Kreslíme skřítku Podzimníčka

Obr.25 Děti a jejich díla

Obr.26 Výsledná práce – „Podzimníčci“

Příloha VII. Draci

Obr.27 Výroba kuliček z barevných papírů

Obr.28 Lepíme kuličky do tvaru draka

Obr.29 Konečná práce dětí – „Draci“

Příloha VIII. Sněhuláci

Obr.30 Kresba sněhuláka svíčkou

Obr.31 Odhalování toho, co jsme nakreslili

Obr.32 Vybarvování čtvrtky a odhalení celého sněhuláka

Obr.33 Někteří sněhuláci

Příloha IX. Sněhové hrátky

Obr.34 Iglú pro skřítky

Obr.35 Housenka

Obr.36 Závodní auto

Obr.37 Dostihový kůň

Obr.38 Papoušek

Příloha I. Sedmikráska na špejli

Obr.1 Při výrobě sedmikrásek

Obr.2 Bližší detail výtvarné činnosti

Obr.3 Konečné dílo Sedmikráska

Příloha II. Koťátka

Obr.4 Foto z průběhu kresby koťátka

Obr.5 Malujeme koťátko

Obr.6 Bližší záběr kresby koťátka

Obr.7 Konečné dílo – „Koťátka“

Příloha III. Motýlci

Obr.8 Začínáme malovat svého motýlka

Obr.9 Průběh činnosti „Motýlci“

Obr.10 Blížíme se k finálnímu výsledku motýlka

Obr.11 Vystřihujeme motýlka

Příloha IV. Řeka v létě

Obr.12 Prvotní nápady

Obr.13 Průběh činnosti „Řeka v létě“

Obr.14 Asambláž – dolepujeme materiály

Obr.15 Konečný výsledek

Obr.16 Superstar

Příloha V. Ježci

Obr.17 Předkresluje ježka

Obr.18 Stříháme mech dle tvaru ježečka

Obr.19 Převazujeme mech provázkem

Obr.20 Zdobíme tělíčko

Obr.21 Hodnotíme svá díla

Obr.22 Naši ježci

Příloha VI. Podzimníček

Obr.23 Zabarvujeme povrch čtvrtky

Obr.24 Kreslíme skřítku Podzimníčka

Obr.25 Děti a jejich díla

Obr.26 Výsledná práce – „Podzimníčci“

Příloha VII. Draci

Obr.27 Výroba kuliček z barevných papírů

Obr.28 Lepíme kuličky do tvaru draka

Obr.29 Hotoví „Draci“

Příloha VIII. Sněhuláci

Obr.30 Kresba sněhuláka svíčkou

Obr.31 Odhalování toho, co jsme nakreslili.

Obr.32 Vybarvování čtvrtky a odhalení

celého sněhuláka

Obr.33 Někteří sněhuláci

Příloha IX. Sněhové hrátky

Obr.34 Iglú pro skřítky

Obr.35 Housenka

Obr.36 Závodní auto

Obr.37 Dostihový kůň

Obr.38 Papoušek

Abstrakt

MALKUSOVÁ, L.: *Rozvoj prosociálních dovedností dítěte s využitím výtvarných technik v rámci pedagogiky volného času*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. I. Kovářová.

Klíčová slova: prosociální dovednosti, výtvarná výchova, techniky výtvarné výchovy, školní družina, volný čas, výtvarný projekt „Kouzla ročních období“, jaro, léto, podzim, zima

Hlavním tématem této bakalářské práce je popis rozvoje prosociálních dovedností u dětí pomocí výtvarných technik. Tato práce se rozděluje na teoretickou a praktickou část - projekt realizovaný s dětmi ve školní družině. V teoretické části jsou popsány základní pojmy prosociálních dovedností, jako jsou například komunikace, tvořivost, empatie a schopnost naslouchat. Dále jsou zde charakterizovány výtvarné techniky – kresba, malba, grafika, prostorová tvorba, koláž, muchláž, asambláž a dekoláž. Je zde objasněn vztah a prostředky výtvarné výchovy pomáhající utvářet lidskou osobnost. Cílem projektu nazvaného „Kouzla ročních období“ bylo probudit v dětech fantazii, tvořivost a nápaditost. Děti si měly osvojit schopnost spolupráce, komunikace a měly si vytvořit kladný

vztah, respekt a úctu nejen k sobě samému a svým výrobkům, ale také k ostatním členům skupiny. Realizace projektu měla napomoci ke kreativnímu a zábavně strávenému volnému času ve školní družině.

Abstract

MALKUSOVÁ, L.: *The Development of Children's Prosocial Skills with the Help of Art Techniques in the Free Time Pedagogy*. České Budějovice 2010. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Pedagogy. Bachelor leader Mgr. I. Kovářová.

Key words: prosocial skills, arts, art techniques, after-school club, free time, arts project „Magics of the Four Seasons“, spring, summer, autumn, winter

The main topic of this thesis is the description of children's prosocial skills with the help of art techniques. The work is divided into a theoretical and a practical parts – a project realized by children in an after-school club. In the theoretical part basic terms of prosocial skills are dealt with, e.g. communication, creativity, empathy, and the ability to listen. Also, some art techniques, such as drawing, painting, graphic art, space production, collage, crease technique, assemblage and decolage, are characterized in this part, as well as ways by which fine art helps to form a personality. The purpose of the project called „Magics of the Four Seasons“ was to awaken children's imagination, creativity and inventiveness. Children were supposed to develop the ability to cooperate, communicate and build a positive relationship and respect not only to themselves and their products, but also to the other members of the group. The realization of the project was to give the children a creative and fun time spent in the after-school club.